

Територіальна організація регулювання трудоміграційних процесів в умовах лібералізації трудових відносин

Показано, що соціально-економічним підґрунтям міграційних процесів, особливо трудових, є незбалансованість між попитом та пропозицією робочої сили на вітчизняних та зарубіжних ринках праці, бажання частини населення покращити свої умови праці та матеріальне становище, знайти адекватні можливості професійної самореалізації. Сьогодні ринок праці визначає мотиви та спрямованість значної частини міграційних пересувань як всередині України, так і поза її межами. Але відбувається цей процес поза межами державного контролю та регулювання або за його слабкою участю. До внутрішніх потоків можна віднести міграцію із депресивних регіонів, міграційні потоки між містом та селом. До зовнішніх – еміграцію робочої сили з України в інші країни, у тому числі «відплив мізків», зустрічні потоки економічних мігрантів із ближнього та дальнього зарубіжжя.

Ключові слова: еміграція, оплата праці, ринок праці, працівник-мігрант, міграційні потоки.

Комплексному теоретико-практичному дослідженню питань організації зайнятості в умовах адаптації економіки до ринкових відносин присвятили свої праці українські вчені – Д. Богиня, С. Вовканич, Б. Данилишин, Е. Лібанова, С. Пирожков, Л. Семів, Л. Шевчук та ін.

У розробці наукових основ становлення більш ефективних моделей розвитку трудового потенціалу, зокрема зайнятості та безробіття на регіональному та галузевому рівні на засадах дії законів ринкової економіки, певне місце знайшли публікації науковців-дослідників М.І. Долішнього, С.М. Злупка, В.С. Кравціва, М.А. Лендела, В.П. Мікловди, М.І. Пітюлича та ін.

Разом з тим, незважаючи на значний науковий доробок, дослідження не охопили повною мірою питання вдосконалення територіальної організації регулювання трудоміграційних процесів в умовах лібералізації трудових відносин, що власне і стало предметом даного дослідження.

При написанні статті використані методи статистичні, економіко-математичні, порівняльного аналізу та динамічних рядів.

Враховуючи актуальність даної проблеми в процесі дослідження ставилася мета – дослідити особливості територіальної організації регулювання трудоміграційних процесів.

Стан, розвиток та перспективи залучення між- народних трудящих мігрантів у країни ЄС

Останнім часом певна частина країн прийшла до політики сприяння залученню міжнародних трудящих мігрантів з метою задоволення своїх потреб у робочій силі [1, с. 174-176]. Умови та тенденції розвитку країн ЄС характеризуються наявністю дефіциту кваліфікованої та висококваліфікованої праці у певних секторах економіки, зокрема комп'ютерних технологіях та медичному обслуговуванні. Для некваліфікованих працівників-мігрантів потенційні можливості прикладання праці наявні в сільському господарстві, будівництві, готельному бізнесі, громадському харчуванні, харчовій промисловості, а також у сфері надання послуг домашньої

прислуги. Незважаючи на значне безробіття серед громадян ЄС та іноземців, що законно проживають на території Європейського Союзу, у майбутньому очікується збереження попиту на іноземну робочу силу, оскільки це є необхідною умовою подальшого економічного зростання на фоні процесів світової глобалізації. Розвиток нових технологій формує попит на експертні знання. Водночас різні рівні умов та оплати праці в країнах ЄС призводять до інтенсифікації розповсюдження неформальних форм некваліфікованої праці. Тому запобігання явищ нелегальної трудової міграції є одним з найактуальніших питань як внутрішньої, так і зовнішньої політики країн ЄС.

У статистичних рекомендаціях МОП [2, с. 199] міститься розмежування двох принципових складових щодо визначення міжнародної міграції, пов'язаної з економічною діяльністю працівників: працівники-мігранти; економічна міграція. Працівники-мігранти – особи, які допущені країною, що не є країною їх походження, з визначеною метою здійснення економічної діяльності. Склад працівників-мігрантів МОП включає такі категорії: сезонні працівники – мігранти; працівники-мігранти, пов'язані з реалізацією проекту; працівники-мігранти, що працюють за контрактом; тимчасові працівники-мігранти; працівники-мігранти, що облаштувалися; висококваліфіковані працівники-мігранти.

Економічна міграція охоплює людей, які переїжджають в інші країни у зв'язку із здійсненням економічної діяльності, що не оплачується у країні призначення або вимагає деяких капіталовкладень з боку самого мігранта.

Дослідження впливу зовнішньої трудової міграції показало, що вона має як позитивні, так і негативні наслідки для економіки України [3, с. 303]. Серед позитивних результатів трудової міграції виділяють такі аспекти: сприяння інтеграції України та її регіонів до міжнародного ринку праці через міждержавний обмін робочою силою; послаблення тиску безробіття на регіональних ринках праці та зниження соціальної напруги; надходження додаткової іноземної валюти шляхом грошових переказів трудових емігрантів та інвестування коштів в економіку через будівництво житла, створення спільних підприємств з іноземними засновниками та розгортання малої підприємницької діяльності після повернення мігрантів із зарубіжжя.

Водночас вплив міграційних поїздок на розвиток трудового потенціалу та економіки України не можна вважати однозначно позитивним, оскільки наслідки трудової міграції мають і негативні моменти: втрата найконкурентоспроможнішої частини робочої сили; уповільнення темпів науково-технічного прогресу в зв'язку з численною еміграцією українських вчених за кордон; поширення випадків зловживань та ошукувань громадян приватними агентствами з працевлаштування; виникнення політичних та економічних претензій до нашої країни у зв'язку зі збільшенням нелегальної трудової еміграції українців; залучення наших громадян за кордоном до низькокваліфікованих, важких робіт зі шкідливими умовами праці, наявність випадків їх дискримінації та експлуатації з боку місцевих роботодавців; тривале перебування трудових мігрантів далеко від родини та ін.

Зовнішня трудова міграція з України переважно спрямована в європейські країни, що пояснюється досить високим життєвим рівнем у цих країнах, однак після розширення кордонів ЄС на Схід запровадження візового режиму у найближчих сусідів значно ускладнило працевлаштування українських громадян. Однак за рубежом ще до встановлення візового режиму перебувала значна кількість українських громадян, в тому числі й із Закарпатської області.

В дослідженнях Інституту економічного прогнозування НАН України підкреслюється, що при емігратії однієї людини Україна втрачає близько 50 тис. дол. США (або не менше 200 тис. дол. США за ПКС). При середньорічному за 1994–2000 рр. сальдо легальної міждержавної мігратії у 91,0 тис. осіб наша країна втрачає щороку 4,5 млрд. дол. США (або 18,7 млрд. дол. США за ПКС) ВВП, який ніколи не повернеться до економіки. Втрати від нелегальної емігратії на порядок вищі [3, с. 261].

Науковий інтерес викликають дослідження Закарпатського регіонального центру соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України щодо основних причин мігратії серед різних етнічних груп регіону, які були проведені в 2000 та 2005 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл відповідей респондентів на питання стосовно основних причин мігратії у Закарпатській області*

Варіанти відповідей	По області	Українці	Словаки	Росіяни	Поляки	Німці	Угорці	Румуни	Роми
2000 рік									
Втрата надії на гідне життя	62,43	62,2	61,5	66,7	-	91,0	60,9	40,0	75,0
Відсутність роботи	24,86	26,2	23,1	19,2	-	9,0	23,1	40,0	12,5
Особисті причини	4,57	4,5	7,7	9,6	-	0	4,1	10,0	0
Політична ситуація у державі	2,86	1,7	7,7	0	-	0	6,5	0	0
Низькі доходи	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Не можу відповісти	5,29	5,4	0	4,8	-	0	5,3	10,0	12,5
2005 рік									
Втрата надії на гідне життя	21,1	25,8	16,7	14,3	7,1	0	21,6	20,8	32,7
Відсутність роботи	22,0	9,7	37,5	45,7	7,1	25,0	21,1	27,1	10,2
Особисті причини	4,7	0	8,3	2,9	0	0	5,9	6,3	2,0
Політична ситуація у державі	3,5	0	4,2	2,9	7,1	0	3,9	8,3	0
Низькі доходи	43,8	58,1	33,3	31,4	78,6	75,0	42,2	33,3	46,9
Не можу відповісти	4,9	6,5	0	2,9	0	0	5,4	4,2	8,2

* За даними: [4, с. 48].

Дані табл. 1 свідчать про основні причини трудової міграції населення регіону в цілому та етнічних меншин, які проявилися у тому, що:

- у 2005 р. 43,8% респондентів заявили про низький рівень доходів, а 22,0% – про відсутність роботи та 21,1% – про втрату надії на гідне життя. На ці три причини, які спровокували міграційні процеси в цілому по регіону, припало 86,9% відповідей опитаних. Для порівняння – у 2000 р. на перші два варіанти відповідей (втрата надії на гідне життя та відсутність роботи) відповіло 87,3% респондентів;
- найбільша кількість респондентів, які в 2005 р. відповіли на три вказані причини міграційних процесів, припадає на українців, з яких 93,6% виділили три важливі причини, а саме: низькі доходи – 58,1%, втрата надії на гідне життя – 25,8%, відсутність роботи – 9,7%. Серед російської меншини стосовно трьох варіантів щодо провокування міграційних процесів відповіли 91,4 опитаних, з них 45,7% вказали на відсутність роботи, а серед угорців – 84,9% респондентів, з них 42,2% заявили про низькі доходи;
- особливо велика кількість респондентів, які вказували на низькі доходи, припадає на польську (78,6%) та німецьку (75,0%), а найбільша кількість респондентів, які відзначили відсутність роботи за місцем проживання, припадає на російську (45,7%), словацьку (37,5%) та румунську (27,1%) національні меншини.

Науковий інтерес являє також дослідження впливу природного руху та міграційних процесів серед найбільших етнічних груп між переписами населення станом на 12 січня 1989 р. та 5 грудня 2001 р. (табл. 2).

Таблиця 2

Кількість населення окремих національностей та опитаних із них по Закарпатській області*

Основні етногрупи, що проживають в області	Кількість населення, тис. осіб		Питома частка населення		2001 р., % до 1989 р	Опитано осіб національності у 2005 р., %
	на 12 січня 1989 р.	на 5 грудня 2001 р.	на 12 січня 1989 р.	на 5 грудня 2001 р.		
Все населення	1245,6	1254,6	100,0	100,0	100,7	427
у тому числі:						
українці	976,7	1010,1	78,4	80,5	103,4	11,5
угорці	155,7	151,5	12,5	12,1	97,3	47,8
росіяни	49,5	31,0	4,0	2,5	62,6	8,2
румуни	29,5	32,1	2,4	2,6	108,8	11,2
роми	12,1	14,0	1,0	1,1	115,7	11,5
словаки	7,3	5,7	0,6	0,5	78,1	5,6
німці	3,5	3,6	0,3	0,3	102,9	0,9
євреї	2,6	0,6	0,2	0,0	23,0	0,0
білоруси	2,5	1,5	0,2	0,1	60,0	0,0
інші	6,2	4,5	0,5	0,3	72,6	3,3

* Розраховано за даними: [4, с. 59].

Дослідження доводять, що за міжпереписний період з 12 січня 1989 р. по 5 грудня 2001 р. відбулися такі зміни в чисельності населення окремих національностей у регіоні:

- тенденція збільшення всього населення на 0,7%, або на 9,0 тис. осіб притаманна передусім українській національності (питома частка яких становила у першому випадку 78,4%, в другому – 80,5%, або кількість їх за цей період збільшилась на 3,4%). Аналогічне явище властиве ромам, румунській та німецькій етнічним меншинам;
- водночас для етнічних меншин, а саме російської, словацької, єврейської, білоруської та інших, характерна тенденція звуженого відтворення не тільки за рахунок природного приросту, а також і міграційних процесів.

Переписи населення є найбільш всебічним джерелом інформації про міжнародну міграцію в світі, що є співставною між різними країнами. Іншою перевагою переписів є те, що вони потенційно дозволяють охарактеризувати міжнародних мігрантів у контексті деяких основних демографічних та соціально-економічних характеристик, зокрема щодо положення у структурі робочої сили, за професією та рівнем доходу. Переписи були корисними для забезпечення даних, що застосовуються для оцінювання економічного впливу міжнародних мігрантів або ступеня їх інтеграції. Організація Об'єднаних Націй визначила 14 особливих груп населення, які під час проведення переписів часто є об'єктами особливої уваги. Деякі з підгруп, зокрема підгрупи іноземців – цивільних осіб, придатні для застосування при вивченні явища міжнародної трудової міграції [5, с. 215]: цивільні особи, які постійно проживають, але працюють в іншій країні; цивільні особи, які постійно проживають, але щоденно перетинають кордон для роботи в іншій країні; цивільні особи, що тимчасово проживають в іншій країні як сезонні працівники; цивільні особи – іноземці, які працюють у країні; цивільні особи – іноземці, які тимчасово перебувають у країні як сезонні працівники; цивільні особи – іноземці, які щоденно перетинають кордон у даній країні.

Прогноз розвитку виробництва валового регіонального продукту в Закарпатській області до 2015 року

На думку експертів, за межами регіону, в основному за кордоном, працює понад 180 тис. працездатного населення Закарпатської області, а з України – від 5 до 7 млн. працездатних громадян [3, с. 416]. Вони належать до трудового потенціалу приймаючих зарубіжних країн, створюючи валовий внутрішній продукт за місцем прикладання праці.

Прогноз розвитку виробництва валового регіонального продукту (ВРП) по Закарпатській області до 2015 р. свідчить про те, що зростання ВРП на 1 особу як постійного, так і зайнятого населення зросте більше, як у 2,5 разу. Враховуючи, що зайнятість населення за цей період зросте тільки на 0,9%, можна вважати, що такий ріст ВРП буде здійснено за рахунок інтенсифікації виробництва в усіх видах економічної діяльності. Не можна погодитися з твердженнями, що для зростання ВРП вичерпані резерви екстенсивного характеру. Адже, як зазначалося, понад 180 тис. працездатних громадян регіону в основному працює в зарубіжжі, а тому повернення їх на батьківщину за умови створення робочих місць забезпечить збільшення трудового потенціалу і відповідно – збільшення ВВП за рахунок цього фактора. Процес зростання виробництва валового регіонального продукту (ВРП) ми розглядаємо за песимістичним сценарієм, а наступний – за помірним, оскільки, починаючи з 2009 р., у його показники закладено збільшення зайнятості за рахунок мігрантів регіону, які працюють у зарубіжжі (табл. 3).

Таблиця 3

Прогноз розвитку виробництва валового регіонального продукту (ВРП) в Закарпатській області за рахунок додаткового залучення мігрантів (нелегальних) на період до 2015 р.*

	2006	2009	2011	2015	2015 р., % до:		
					2006	2009	2011
Валовий регіональний продукт (у фактичних цінах), млн. грн., за сценарієм							
– песимістичним	8065	10162	11676	17199	213,2	169,2	147,3
– помірним	8065	10365	12260	18919	234,6	182,5	154,3
– оптимістичним	8065	10883	13486	21758	269,8	199,9	161,3
Кількість постійного населення, тис.	1241,0	1244,3	1245,6	1249,8	100,7	100,4	100,3
Зайнятість, тис. осіб, за сценарієм							
– песимістичним	543,3	551,2	553,4	556,1	102,4	100,9	100,5
– помірним	543,3	562,2	581,1	611,7	112,6	108,8	105,3
– оптимістичним	543,3	590,3	639,2	703,5	129,5	119,2	110,1
в т. ч. за рахунок мігрантів, тис. осіб, за сценарієм							
– помірним	–	10,0	27,7	55,6	–	556,0	200,7
– оптимістичним	–	39,1	85,8	147,4	–	377,0	171,8
% до попередньої зайнятості, тис. осіб, за сценарієм							
– помірним	–	102,0	105,0	110,0	x	x	x
– оптимістичним	–	105,0	110,0	115,0	x	x	x
ВРП на одну особу постійного населення грн., за сценарієм							
– песимістичним	6499	8167	9376	13761	211,7	168,5	146,8
– помірним	6499	8330	9843	15138	232,9	181,7	153,8
– оптимістичним	6499	8746	10827	17409	267,9	190,0	160,8
ВРП на одну особу зайнятого населення за всіма сценаріями, грн.	14844	18436	21099	30928	208,3	167,7	146,6

* Розраховано на основі методології Інституту економічного прогнозування НАН України [3, с. 309].

Дослідження, проведені за сформованою табл. 3, вказують на такі тенденції зростання виробництва валового регіонального продукту та зайнятості за рахунок додаткового залучення нелегальних мігрантів:

- за песимістичним сценарієм зростання ВРП до 2015 р., порівняно з 2006 р., становитиме 113,2%, а до 2009 р. – 69,2 та 47,3% – до 2011 р.;
- вищі показники щодо зростання виробництва ВРП має помірний сценарій. Так, у 2015 р., порівняно з 2006 р., цей показник збільшиться на 134,6%, або на 10,8 млрд. грн., а проти 2009 р. – на 82,5, або на 8,5 млрд. грн., і проти 2011 р. – на 54,3%, або майже на 6,7 млрд. грн.;

- ще більше зростання виробництва ВРП передбачається за оптимістичним сценарієм: у 2015 р., порівняно з 2006 р. на 169,8% (13,7 млрд. грн.), майже на 100,0% до 2009 р. і на 61,3% (понад 10,9 млрд. грн.) у відношенні до 2011 р. (8,3 млрд. грн.);
- аналогічна тенденція щодо збільшення зайнятості населення за трьома аналізованими сценаріями. Показник 2006 р. взято без змін, оскільки нелегальні мігранти до виробництва ВРП не залучалися, а в 2009 р. їх буде додатково залучено 2%, або 10,0 тис. осіб, у 2011 р. – 5,0%, або 27,7 тис. осіб, а в 2015 р. – 10,0%, або 55,6 тис. осіб. За оптимістичним сценарієм, показники зайнятості за рахунок нелегальних мігрантів у 2009 р. збільшаться на 5,0%, або на 39,1 тис. осіб, у 2011 р. – на 10,0%, або 85,8 тис. осіб, а в 2015 р. – на 15,0%, або на 147,4 тис. осіб;
- за рахунок збільшення зайнятості зросте й виробництво ВРП в розрахунку на 1 особу постійного населення. Зокрема, у 2009 р. за помірним сценарієм цей показник збільшиться на 163,0 грн., а за оптимістичним – на 576,0 грн. порівняно з песимістичним, у 2015 р. ці показники збільшаться відповідно на 1377,0 та на 3648,0 грн. на 1 особу постійного населення.

Отже, за рахунок залучення нелегальних мігрантів середньорічні показники зростання виробництва валового регіонального продукту в цілому, в тому числі в розрахунку на 1 особу постійного населення, будуть значно перевершувати показники песимістичного сценарію, а реалізація двох останніх (помірного та оптимістичного) дозволить вийти на рубежі з цих показників до рівня країн Центральної Європи (Польщі, Угорщини, Словаччини), а згодом наблизитися до середньозважених показників Європейського Союзу.

Механізм регулювання міграційних потоків, особливо зовнішніх, передбачає: укладання двосторонніх міждержавних угод з трудової міграції з виділенням обсягів міграційних потоків, їх статево-вікової та кваліфікаційної структури, рівня здоров'я, соціального захисту та термінів контрактів; ратифікацію парламентом міжнародних угод і Конвенцій Міжнародної Організації Праці з трудової міграції. У першу чергу це стосується Конвенції №97 (1949) «Про трудящих мігрантів» та №143 (1975 р.) «Про зловживання в сфері міграції та про забезпечення для трудящих мігрантів рівних можливостей і повернення», де передбачені основні норми умов праці, розмір заробітної плати, побутового та житлового забезпечення, транспортування та соціального страхування працівників; розробку вітчизняної нормативно-правової бази у сфері регулювання трудової міграції; відпрацювання механізму контролю за виконанням відповідних законодавчо-нормативних актів, за діяльністю посередницьких приватних фірм, за виконанням країною-партнером положень угод у частині гарантій умов зайнятості, соціального захисту трудових мігрантів; здійснення центрами зайнятості населення експертних оцінок стану на ринку праці в регіонально-галузевому розрізі стосовно вивчення соціально-економічних наслідків трудової міграції; боротьбу з нелегальною міграцією, прихованим вербуванням та контрабандою робочої сили; виділення на рівні держави пріоритетних у частині використання трудових мігрантів регіонів, галузей, окремих підприємств та видів міграції (сезонні роботи, вахтовий метод); формування інформаційної бази для населення країни, яка через засоби масової інформації надавала б достовірні дані для мігрантів з основних питань їх переїзду, життя та роботи [6, с. 55, 56].

Досліджені нами проблеми щодо додаткового залучення нелегальних мігрантів актуальні і для працездатного населення України, яке працює в зарубіжжі. У

зв'язку з цим необхідно здійснити заходи щодо переведення нелегальної трудової міграції в регульовану. Серед основних напрямів зниження регіональної мобільності робочої сили на рівні регіонів, і зокрема в Закарпатській області, важлива роль відводиться стимулюванню вітчизняних та іноземних інвестицій у провідні види економічної діяльності.

Основні завдання управління міграцією полягають у регулюванні міждержавного руху населення, еміграційних процесів (трудовах, стаціонарних) та стримуванні нелегальних виїздів робочої сили за межі країни. У цьому сенсі заслуговує на увагу досвід окремих країн щодо «продажу» надлишкової робочої сили на деякий час іншим державам, побудований на міжнародних засадах, що його успішно використовує цілий ряд країн: Туреччина, колишні республіки Югославії, Китай, Польща, Індонезія, Філіппіни та інші. Такий досвід сприятиме зменшенню напруги на ринку праці та поліпшенню кількісних і якісних характеристик трудового потенціалу регіонів України.

Особливої уваги заслуговує проблема регулювання трудової міграції та забезпечення соціального захисту громадян України. Розширення ЄС ставить на порядок денний питання про досягнення домовленостей з ЄС щодо збереження укладених Україною двосторонніх угод у цій сфері, а в середньостроковій перспективі – укладання з ЄС угод про трудові міграції та соціальний захист громадян України.

У зв'язку з розширенням ЄС для прикордонних регіонів України стає важливим вирішення загального питання про створення зони вільної торгівлі з ЄС, яка є першим етапом в інтеграційних процесах. Подальшим етапом посилення інтеграційних процесів має бути створення митного союзу (другий етап інтеграції митного союзу), що дозволить легалізувати міграційні процеси.

У сфері трудових відносин із країнами ЄС важлива роль належить транскордонному співробітництву, яке розглядається як один з інструментів європейської інтеграції країни. Включення транскордонного співробітництва до переліку пріоритетів Концепції державної регіональної політики, схваленої у травні 2001 р., передбачає, що цей документ визначається одним із принципів регіональної політики «налагодження міжнародного співробітництва у сфері регіональної політики, наближення національного законодавства з цього питання до норм і стандартів Європейського Союзу, а також розвиток транскордонного співробітництва як дієвого засобу зміцнення міждержавних відносин та вирішення регіональних проблем» [7, с. 3].

Специфічну роль у транскордонному співробітництві відіграватимуть території України, що входять до Карпатського регіону, зокрема Закарпатська область, яка може стати полігоном для відпрацювання можливих механізмів і форм співробітництва України та Європейського Союзу. Це пояснюється, зокрема, розташуванням регіону на перетині українського кордону з чотирма державами, які в травні 2004 р. набули членства в ЄС, утворенням територіями Закарпатської області та сусідніх адміністративно-територіальних одиниць Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії єдиного та компактного з географічної точки зору транскордонного регіону, об'єднаного взаємодоповнюючою структурою економіки, традиційними зовнішньоекономічними зв'язками, рівнем розвитку трудових ресурсів, а, отже, існуванням спільних загальних проблем, які можна ефективно вирішувати в рамках транскордонного співробітництва. У 2004 р. Закарпатська область де-факто отримала статус «зовнішнього регіону» ЄС, тобто території прилеглої до регіонів Угорщини, Словаччини, Румунії та Польщі, які

отримують значну фінансову допомогу Структурних фондів Європейського Союзу, оскільки їх рівень розвитку є значно нижчим від середньоевропейського [7, с. 3–4]. Ці особливості потрібно повністю врахувати у співпраці регіону із суміжними територіями сусідніх країн у процесі економічного співробітництва, в тому числі в регулюванні міграційних процесів.

У сфері міждержавної трудової міграції та прикордонного співробітництва доцільно реалізувати такі заходи: здійснювати моніторинг діяльності суб'єктів підприємництва, що є посередниками у працевлаштуванні громадян України за кордоном; забезпечити надання інформації безробітним у центрах зайнятості та сільських, селищних радах про можливості й умови працевлаштування на сезонні роботи на підприємствах Закарпатської, Вінницької, Полтавської, Хмельницької, Тернопільської, Київської, Черкаської, Миколаївської, Запорізької областей та підприємствах Словаччини, Чехії відповідно до заявок роботодавців, а також укласти відповідні угоди [8].

Отже, вирішення зазначених проблемних завдань, в тому числі сценаріїв виробництва валового регіонального продукту за рахунок додаткового залучення нелегальних мігрантів, дозволить зменшити масштаби трудової міграції українців та етнічних груп, які проживають на території Закарпатської області, стимулювати зворотність трудових поїздок та створити сприятливі умови для повернення працівників-мігрантів на Батьківщину.

В той же час необхідно пам'ятати про світову фінансову кризу, а також її наслідки для економіки держави, Карпатського регіону, Закарпатської області, а відповідно і для зайнятого населення. Таким чином, запропоновані нами прогнози розвитку ВРП за рахунок додаткового залучення мігрантів будуть мати кореляційний характер.

Саме тому ці та інші аспекти вимагають подальшого наукового обґрунтування, і їх будемо досліджувати у подальшому.

Список використаних джерел

1. Міжнародна економіка: [навч. посіб.] / [Козак Ю.Г., Лук'яненко Д.Г., Макогон Ю.Г. та ін.]. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 672 с.
2. Статистика ринку праці: міжнародні стандарти та національний досвід: [навч. посіб.]; за ред. Н.С. Власенко, Н.В. Григорович, Н.В. Рубльової. – К.: ТОВ «Август Трейд», 2006. – 320 с.
3. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. В.М. Гейця. – К.: Ін-т екон. прогноз., Фенікс, 2003. – 1008 с.
4. Етноменшини Закарпаття в умовах ринкової трансформації / [В.П. Мікловда, М.А. Лендел, М.І. Пітюлич та ін.]. – Ужгород: Карпати, 2006. – 96 с.
5. Богиня Д.П. Основи економіки праці: [навч. посіб.] / Д. Богиня, О. Грішнова. – К.: Знання-Пресс, 2001. – 313 с.
6. Осовська Г.В. Управління трудовими ресурсами: навч. посібник / Г.В. Осовська, О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2003. – 224 с.
7. Стратегія транскордонного співробітництва «Карпати 2004-2011» (Проект) / Агентство регіонального розвитку та транскордонного співробітництва. – Ужгород: Закарпаття, 2003. – 47 с.; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: eu.prostir.ua/library/453.html.
8. Програма зайнятості населення Закарпатської області на 2006-2007 рр.: [Рішення двадцятої сесії обласної ради від 22 грудня 2005 р. № 649. Кн. 1]. – Ужгород, 2005. – 39 с.

Машика Ю.В. Территориальная организация регуляции трудомиграционных процессов в условиях либерализации трудовых отношений.

Показано, что социально-экономической основой миграционных процессов, особенно трудовых, является несбалансированность между спросом и предложением рабочей силы на отечественных и зарубежных рынках труда, желание части населения улучшить свои условия труда и материальное положение, найти адекватные возможности профессиональной самореализации. Сегодня рынок труда определяет мотивы и направленность значительной части миграционных передвижений как внутри Украины, так и вне ее пределов. Но происходит этот процесс вне пределов государственного контроля и регуляции или при его слабом участии. К внутренним потокам можно отнести миграцию из депрессивных регионов, миграционные потоки между городом и селом. К внешним – эмиграцию рабочей силы из Украины в другие страны, в том числе «утечку мозгов», встречные потоки экономических мигрантов из ближнего и дальнего зарубежья.

Ключевые слова: эмиграция, оплата труда, рынок труда, работник-мигрант, миграционные потоки.

Mashyka Yu.V. Territorial Principles of Regulation of the Labour Migration Processes in the Conditions of Liberalization of Labour Relations.

It has been shown that social-economic background for migration processes, particularly the labour forces, is imbalance between the demand and supply of the labour forces in the domestic and foreign markets, the wish of some part of the population to improve their job conditions and material welfare, to find the adequate opportunities for their professional self-realization. Today the labour market operation predetermines the reasons and direction of the significant part of the migration flow running in Ukraine and abroad. This process are out of the state control, it is either not regulated at all or this regulation is very insignificant. The domestic migration processes is characterized by outflow from depressive regions and the migration running between a city and a village. The external migration encompasses migration of the labour forces from Ukraine to other countries what refers to the "brain drain", opposite flows of the economic migrants runs from the near and long-distance abroad.

Key words: emigration, job payment, labour market, employee-migrant, migration flows.

Надійшло 30.04.2009 р.